

6. Венелин Ю. Древные и нынѣшніе Болгарь въ политическомъ, народописномъ историческомъ и религиозномъ ихъ отношеніи къ Россіянамъ / Ю.И. Венелин. – М., 1856. – 231 с.
7. Гришина Р.П. Лики модернизации в Болгарии в конце XIX – начале XX веков (бег трусцой по пересечѣнной местности) / Р.П. Гришина. – М., 2008. – 256 с.
8. Златарски В. История на българската държава през средновековие / В.Н. Златарски. – Т. 1. – София, 1918. – Режим доступу: <http://www.promacedonia.org/vz1a/index.htm>.
9. Златарска-Тодорова К. Баща ми Васил Златарски / К. Златарска-Тодорова. – София, 1975. – 266 с.
10. Иловайский Д. И. Разысканіе о началѣ Руси / Д.И. Иловайский. – М., 1876 – 466 с.
11. Краткая история Болгарии: С древнейших времен до наших дней / Отв. ред. Г.Г. Литаврин. – М., 1987. – 558 с.
12. Литаврин Г.Г. Василий Григорьевич Васильевский – основатель Санкт-Петербургского центра византиноведения (1838 – 1899) / Г.Г. Литаврин // Византийский временник. – М., 1994. – Вып. 55. – С. 5 – 21.
13. Сборник въ честь на В.Н. Златарски. – София, 1925. – 537 с.
14. Свириденко В. Роль організації консервативного спрямування у Болгарському Відродженні (60-ті рр. XIX ст.) / В. Свириденко // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. – К., 2009. – Вип. 12. – С. 91 – 100.
15. Чорній В. П. Історія Болгарії / В.П. Чорній. – Львів, 2007. – 404 с.
16. Bidlo J. Vasil Nikolov Zlatarski / J. Bidlo. – Praha, 1937. – 32 s.

Аннотація

Посвячено исследованию влияния профессора Санкт-Петербургского университета В.Г. Василевского на формирование научного мировоззрения болгарского общественного деятеля, профессора-историка В.Н. Златарского.

Ключевые слова: В.Г. Васильевский, В.Н. Златарский, Санкт-Петербургский университет, научное мировоззрение, позитивизм.

Annotation

The article deals with investigation of the influence of St. Petersburg University Professor V.G. Vasilevsky on the formation of scientific worldview Bulgarian public figure, historian Professor V.N. Zlatarsky.

Key words: V.G. Wasilewski, V.N. Zlatarsky, University of St. Petersburg, the scientific worldview, positivism.

УДК 378.147:81'243]:338.48-44(1-87)

**Катерина Кудрик
(Київ)**

**ІНОЗЕМНА МОВА У ПІДГОТОВЦІ КАДРІВ ДЛЯ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ У
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ**

Визначено місце і значення іншомовної професійної підготовки як складової частини формування майбутніх кадрів для міжнародного туризму.

Ключові слова: професійна підготовка кадрів для міжнародного туризму; іншомовна професійна підготовка; міжнародний туризм.

У сучасних умовах розвитку суспільства й постійного розширення міжнародних контактів іноземна мова (ІМ) стає найважливішим засобом професійного спілкування спеціалістів різних галузей. Останнім часом в Україні все більше уваги приділяється проблемі викладання іноземних мов з урахуванням потреб майбутніх фахівців. У цьому контексті доцільною й методично виправданою є професійно орієнтована комунікативна підготовка з іноземної мови у вищому навчальному закладі (ВНЗ), що припускає формування в студентів здатності іншомовного спілкування в конкретних професійних, ділових, наукових сферах і ситуаціях.

Процес реформування системи освіти в Україні, зумовлений потребами часу, передбачає сьогодні підготовку кваліфікованих спеціалістів із високим рівнем знання іноземної мови. Конкурентоспроможність сучасного фахівця залежить не тільки від оволодіння студентом майбутньою спеціальністю, але і від його різнобічної гуманітарної культури, творчого мислення, вихованості та, передусім, знання іноземних мов. У сучасних умовах іноземне спілкування стає суттєвим компонентом професійної діяльності. Саме тому все більше уваги приділяється врахуванню фахової специфіки при вивченні іноземної мови, її спрямованості на реалізацію завдань професійної діяльності. Відповідні нові вимоги висуваються до методики викладання

іноземних мов у різних навчальних закладах. Триває постійний пошук шляхів удосконалення системи навчання [4; 8].

Іноземна мова для менеджера сфери туризму – це один із інструментів, який допомагає не тільки діяти, переконувати, приймати рішення, а й створювати сприятливу ділову атмосферу, розуміти культуру представника іншої країни та менталітет його народу. Здатність якісно здійснювати професійне іншомовне спілкування значною мірою сприяє підвищенню конкурентоздатності фахівців сфери туризму на ринку праці [3, с. 3].

Сучасні вимоги до підготовки фахівця туристичної сфери передусім потребують його активної участі в усіх глобалізаційних процесах: міжкультурна професійно орієнтована комунікація, комунікативна спроможність у сферах професійного й ситуативного усного та письмового спілкування, навички практичного володіння ІМ у різних видах мовленнєвої діяльності в обсязі тематики, яка обумовлена професійними потребами; спроможність отримати найновішу фахову інформацію з іншомовних джерел. Все це підвищує попит на кваліфікованих випускників (фахівців), які вільно володіють двома і більше ІМ, зокрема мовами міжнародного спілкування. Отже, необхідність вивчення ІМ студентами ВНЗ, які готують кадри для міжнародного туризму, є безперечною.

Важливість та сутність досліджень щодо особливостей підготовки кадрів для туристичної сфери за кордоном та в Україні доводили В. Федорченко, Т. Дьорова, І. Зорін, І. Мініч та ін. Вони розглядали проблеми, що склалися в даному напрямку, доводили важливість фундаментальної туристичної освіти в Україні; вивчали теоретичні засади кадрового забезпечення сфери туризму в Україні. Питання кадрової підготовки спеціалістів даних галузей висвітлені в працях О. Колмакова, М. Мариніна, М. Морозова та інших дослідників. Проблемами вивчення мовленнєвої діяльності займалися науковці: Т. Алексєєва, Н. Березіна, М. Галицька, Л. Гапоненко, Т. Глазунова, Ю. Друзь, А. Загнітко, Т. Казарицька, О. Куліш, В. Куніцина, М. Лісовий, С. Мілорадов, Л. Морська, Н. Сура та ін. Окремі аспекти іншомовної підготовки майбутніх фахівців висвітлені у дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема у працях: А. Алексюк, Й. Берман, О. Бігич, В. Бондар, Є. Верещагіна, Р. Гришкової, Р. Джонсон, Н. Логутіна, Є. Пасова, Л. Поважної, Г. Рогової, С. Савіньон, Л. Сакун, О. Тарнопольського, В. Федорченко, Д. Хаймс, Д. Шейлз та інших. Феномен комунікативної компетенції та компетентності вивчали А. Алексюк, М. Барна, Н. Бібик, В. Бондар, В. Буряк, І. Виноградова, Н. Власенко, Н. Гальскова, О. Кучеренко, О. Локшина, Т. Лучкіна, І. Мартянова, О. Овчарук, О. Пометун, О. Решетова, О. Савченко, У. Уїдоусон, Л. Черній, В. Федорченко, Л. Халяпіна, С. Царьова та ін. Водночас здійснений аналіз наукових напрацювань засвідчив, що проблема іншомовної підготовки майбутніх кадрів для міжнародного туризму розкрита недостатньо й потребує більш детального вивчення та аналізу.

На думку дослідників, у вітчизняній системі підготовки майбутніх фахівців в галузі туризму існує низка суперечностей, зокрема: поширенням та розвитком іноземного туризму та низьким рівнем мовної підготовки фахівців в сфері туризму [14].

Так, М. Галицька, досліджуючи сучасний стан формування готовності студентів вишів за спеціальністю «Туризм» до іншомовного спілкування, провела анкетування студентів (446 осіб), яке засвідчило, що вони недостатньо готові спілкуватися іноземною мовою, оскільки: не усвідомлюється роль іноземної мови як важливої професійної якості майбутнього фахівця (70 % студентів); студенти відчують труднощі в оволодінні мовним матеріалом (17 % студентів), аудіюванням (24 % студентів), говорінням (28 % студентів), читанням (18 % студентів), письмом (13 % студентів). Як наслідок, знижується ефективність комунікативної взаємодії іноземною мовою, що негативно впливає на професіоналізм майбутніх фахівців сфери туризму [3, с. 10].

Мета статті полягає у визначенні місця і значення іншомовної професійної підготовки як складової професійної підготовки майбутніх кадрів для міжнародного туризму та розгляді особливостей іншомовної підготовки майбутніх спеціалістів.

Протягом останніх років в Україні відбулись значні зміни у сфері туризму, які пов'язані з якісними зрушеннями та зростанням обсягів туристичних послуг. З огляду на це, готуючи фахівців для сфери туризму, необхідно врахувати ті зміни, що сталися у туризмі й освіті. Різноманітні програми туризму, численні зв'язки та обміни як у межах держави, так і за кордоном дають змогу виявити необхідний рівень підготовки фахівців, який є головним чинником якісного обслуговування споживачів туристичних послуг. Відповідно змінюються вимоги до змісту навчання і підходів донього. Реалізація принципу професійного спрямування вивчення іноземної мови дає змогу легше знаходити застосування своїм знанням, умінням і навичкам у сфері туризму,

і тим успішнішою стає професійна діяльність. Глибокі знання у специфічних мовних аспектах (ділової, економічної, розмовної, наукової, технічної, термінологічної іноземних мов) можна здобути за умови дії багатьох педагогічних і психологічних чинників [13, с. 146 – 152].

Професійна підготовка майбутніх фахівців у сфері туризму має орієнтуватись на перспективи міжнародної співпраці, забезпечення мобільності як науковців, викладачів, так і студентів у межах глобального освітнього і наукового простору. Приведення такої підготовки у відповідність до світових стандартів вищої освіти посилює значущість її іншомовного комунікативного компонента. Комунікація іноземними мовами розглядається членами Європейської комісії, Ради Європи та Європейського парламенту як одна з восьми ключових компетенцій, що формуються у процесі професійного навчання [5, с. 3].

Система вітчизняної іншомовної професійної освіти сучасного нелінгвістичного вищого навчального закладу націлена не лише на високоякісну підготовку кваліфікованого конкурентоспроможного фахівця, а й на творчий розвиток індивідуальності особистості нової генерації засобами вивчення двох і більше іноземних мов. Технологія цього процесу, відповідно до оновлених тенденцій, декларованих в Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти, має чітко виражену професійну спрямованість, деталізовану в Типовій і Рамковій програмах з іноземних мов для професійного спілкування, а принцип професійної спрямованості курсу другої ІМ узгоджено з компонентами навчального процесу: всебічним інтелектуальним і психічним розвитком особистості, здатної до активної участі у плануванні та реалізації пізнавальної іншомовної діяльності, самоосвіти і саморегулювання двома і більше ІМ [4; 9; 10].

Відповідно до рекомендованих рівнів володіння мовою Рекомендацій Ради Європи, випускник вищих навчальних закладів сфери туризму повинен стати «досвідченим користувачем» і опанувати рівень С1 [4], що дозволить йому активно використовувати свої знання, вміння та навички для постійних контактів із зарубіжними партнерами та клієнтами. Однак практика засвідчує, що студенти часто не здатні використовувати іноземну мову у своїй професійній діяльності, а це негативно позначається на якості їхньої роботи та на конкурентній здатності на ринку праці.

Навчання іноземних мов у немовному ВНЗ передбачає оволодіння студентами навичками й уміннями іншомовної комунікації у суто професійних цілях. Головною метою професійного навчання є формування особистості фахівця, який ефективно здійснює трудову діяльність [8, с. 8]. Іншими словами, воно має забезпечити не тільки оволодіння сукупністю знань і умінь, включаючи комунікативну компетенцію іноземною мовою, що вивчається, а й формування професійно значущих якостей особистості, що посилює і робить значущим соціальний аспект будь-якого професійно-орієнтованого навчання. Важливу роль у цьому процесі відіграє мотивація вивчення іноземної мови, яка виражається в потребі організувати професійну комунікацію, у тому числі іноземною мовою. Тому однією із головних особливостей іноземної мови як навчальної дисципліни є професійно-орієнтований характер, що має відобразитися у цілях та змісті навчання.

Цілі навчання ІМ (як заплановані результати) знаходять своє відображення у чинній програмі – державному документі, в якому вони конкретизуються як для всього курсу навчання ІМ, так і для кожного ступеня навчання. У Рамковій програмі, за орієнтацією на матеріали Ради Європи, основну мету навчання іноземній мові визначено як розвиток у студентів професійно орієнтованої міжкультурної комунікативної компетентності як складника діяльнісної компетентності, тобто формування і розвиток навичок та умінь у соціальному й професійному спілкуванні, а також становлення стратегій самостійного вивчення німецької мови та інших ІМ [10, с. 5 – 21].

Іншомовна підготовка майбутніх фахівців у галузі туризм здійснюється за ступеневою системою освіти: студенти вивчають іноземну мову впродовж п'яти років навчання. Зокрема, першокурсники за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» вивчають курс «Англійська мова загального спрямування» у першому і другому семестрах. Мета цієї навчальної дисципліни, на яку відводиться 180 год.: навчити студентів використовувати на практиці знання про граматичну будову англійської мови та сформувані у них навички граматично правильної англійської мови як в усній, так і в письмовій формах. Наприкінці опанування загального курсу англійської мови студенти складають іспит.

Разом із курсом «Англійська мова загального спрямування» для студентів першого курсу вводиться обов'язковий факультатив з англійської мови, вивчення якого триває впродовж 1 – 4 семестрів (360 год.). Вивчення навчальної дисципліни «Англійська мова (факультатив)» покликане формувати у студентів комунікативну компетентність з урахуванням комунікативних

умінь, сформованих на основі мовних знань і навичок, оволодіння уміннями та навичками спілкуватися в усній і письмовій формі з урахуванням мотивів, цілей та соціальних норм мовленнєвої поведінки у типових сферах і ситуаціях. Основним завданням цієї дисципліни є підготувати студентів до вивчення курсу «Англійська мова професійного спрямування», який в основному припадає на кінець четвертого семестру й триває до кінця восьмого семестру.

Дисципліна «Англійська мова професійного спрямування» структурована на 18 кредитів (648 год.) й передбачає вивчення вузькоспеціальної лексики та повторення граматичних конструкцій, що використовуються у практиці за спеціальністю та формування у студентів професійної мовної компетенції, що сприятиме їхній ефективній участі в процесі навчання й задоволенню професійних потреб студентів та очікувань суспільства у майбутньому.

Випускники за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» складають іспит з іноземної мови професійного спрямування при вступі на навчання у магістратуру.

Така організація іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі туризму не суперечить, на нашу думку, принципам системності, послідовності та наступності, оскільки такий підхід уможливує процес формування як іншомовної комунікативної компетентності загалом, так і поетапне формування основних складових іншомовної професійної комунікативної компетентності (лінгвістичну, мовленнєву, соціокультурну, прагматичну і практичну).

Основною ціллю при викладанні іноземної мови за професійним спрямуванням має бути уміння викладача зацікавити студента. Найбільшу зацікавленість студенти виявляють, коли матеріал побудовано на основі обраної ними спеціальності, що стимулює вивчення іноземної мови, підвищуючи і розширюючи їхні професійні знання. У центрі навчального процесу знаходиться особистість студента, його потреби та можливості розвитку. Роль викладача при цьому полягає у створенні сприятливих дидактичних умов для освоєння навчально-професійного матеріалу, мотивації та стимулювання інтелектуального розвитку та креативності студентів.

Наступним, не менш важливим питанням, є питання пошуку та відбору навчального матеріалу, який є основою змісту навчання англійської мови за професійним спрямуванням, як зазначає Г. Барабанова, у немовному ВНЗ універсальною дидактичною одиницею професійно-орієнтованого навчання є автентичний текст, який надає фактологічний матеріал для організації навчального спілкування [2, с. 62].

Від змісту тексту залежить ефективність організації навчальної інтерактивної діяльності з розуміння смислової інформації та результативність засвоєння термінологічної лексики при вживанні її у висловлюванні студентів. Наявність у текстах таблиць, схем, графіків, та інших паратекстуальних засобів сприяє кращому розумінню студентами термінологічних одиниць та вираженою з їхньою допомогою фахової інформації. Англійськомовні автентичні тексти є цінним інформаційним та пізнавальним матеріалом, який доповнює отримані студентами під час вивчення спеціальних дисциплін знання. Тексти за фахом є джерелом словникового запасу студентів, прикладом вживання термінологічної лексики у контексті, що допомагає конкретизувати значення слів, пояснити й уточнити випадки їх вживання відповідно до ustalених мовних норм і стандартів [2, с. 67].

Вивчення іноземної мови складається з декількох етапів, кожний з яких має свою лінгвістичну та психологічну специфіку. Інтенсивна методика надає нові перспективи у вивченні іноземної мови, забезпечує практичне оволодіння студентом іноземною мовою за короткий термін. На думку Л. Сакун, після засвоєння значного лексичного та граматичного матеріалу навчання повинно проходити за принципом занурення у відповідне мовне середовище [11].

Особливістю володіння іноземною мовою в немовному вищому навчальному закладі є прикладний до основної спеціальності характер, що дає можливість майбутнім фахівцям не лише отримувати найновітнішу професійно-цілісну інформацію з різних іншомовних джерел, але й обмінюватися нею в усній та письмовій формах. Звідси випливає, що успішна підготовка фахівців будь-якого профілю залежить від рівня сформованості їхньої професійної іншомовної комунікативної компетенції.

Одним із обов'язкових завдань оволодіння іноземною мовою в немовних вищих навчальних закладах є організація процесу навчання, таким чином, щоб іноземна мова вивчалась як феномен національної культури, «мовна модель» певного народу та культури [12, с. 11 – 19]. Щоб досягти цієї мети, процес іншомовної підготовки має забезпечити формування міжкультурної компетенції, яка сприятиме засвоєнню студентами інформації країнознавчого, лінгвокраїнознавчого і культуро-естетичного характеру та ознайомленню з реаліями іншомовної для них національної культури, що у свою чергу, зможе забезпечити повноцінне міжкультурне спілкування та взаєморозуміння

[12, с. 19]. При цьому пріоритетне засвоєння лінгвокраїнознавчого та міжкультурного змісту повинно відбуватися з опорою на рідну культуру [1, с. 1].

Досліджуючи проблему, пов'язану з відбором змістової основи професійної освіти, ми услід за Є. Мірошніченко, пропонуємо організувати процес навчання іноземної мови майбутніх фахівців сфери туризму першого року навчання на основі імпліцитної професіоналізації. Такий підхід зможе, з одного боку, забезпечити наближення навчання іноземної мови до реальної професійної діяльності фахівців туризму на базі відібраних професійних матеріалів, які вживаються в непрофесійних сферах комунікації (наприклад, Travelling and Tourism, Cruising, Extreme Tourism etc.), а з іншого – створить сприятливі умови для формування у студентів іншомовних навичок та вмінь у соціально-побутовій, соціокультурній сферах комунікації та засвоєння фонових знань про Україну, необхідних та достатніх для професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму. Так, наприклад, навчальний посібник «Tourism» включає навчальні, інформаційно-пізнавальні та загально-професійні автентичні тексти, суттєвим компонентом яких є наявність сучасної професійної та соціокультурної інформації щодо нагальних проблем екології, молодіжного відпочинку, національної свідомості, популяризації України на міжнародному рівні як держави з широкими можливостями для туризму тощо. Все це забезпечує засвоєння студентами реалій іншомовної національної культури, розширення їх загального кругозору, що також приведе до підвищення інтересу та стійкої мотивації до мови, яка вивчається [6].

Загалом, вивчення іноземної мови забезпечує майбутньому фахівцю туристичної сфери можливість: удосконалювати свої вміння в читанні, аудіюванні, письмі та говорінні для вироблення навичок роботи з інформацією текстів різних типів з будь-яких джерел на основі вже набутих знань про світ; вилучати, аналізувати й систематизувати, добирати й передавати інформацію; на основі набутої інформації формулювати власну думку, обґрунтовувати її та давати необхідні пояснення; розпізнавати наміри повідомлення, які відповідають певним різновидам текстів з їхніми граматичними структурами і правилами, розуміти й переносити їх на адекватні проблемні комунікативні ситуації [7, с. 73 – 81].

Отже, у процесі іншомовної професійної підготовки майбутніх кадрів для міжнародного туризму у ВНЗ України часто використовується текстуально-перекладна методика навчання, яка, як правило, зводиться до рутинного перекладу професійних текстів, що у майбутньому викликає проблеми у спілкуванні. Сучасний етап розвитку суспільства вимагає від майбутнього спеціаліста з туризму не тільки розуміння фахових текстів іноземною мовою, а й здатності спілкуватись. Нові вимоги зумовлюють необхідність звертання і до нових комунікативних та інтенсивних методів навчання, його переорієнтацію на навчання спілкуванню іноземною мовою, інакше кажучи, результатом іншомовної підготовки майбутніх кадрів для міжнародного туризму на сучасному етапі повинно бути формування іншомовної професійної компетенції, а на її основі в подальшому – іншомовної професійної компетентності. Головна мета вивчення іноземної мови є не лише сама мова, але й мовленнєва діяльність, тобто здатність майбутнього спеціаліста якісно спілкуватись іноземною мовою для вирішення професійних завдань. Тому, кінцевим результатом навчання повинне бути формування комунікативних умінь: говоріння, аудіювання (розуміння на слух), читання і письма, а також вміння використовувати ці навички для вирішення комунікативних завдань професійного характеру.

Підвищення якості іншомовної професійної підготовки як складової сучасної вищої освіти в галузі туризму дозволить фахівцям з туризму розширювати міжнародні контакти з фахівцями інших країн, обмінюватись досвідом роботи, брати участь у спільних проектах й програмах.

Джерела та література:

1. Английский язык : Приложение к информационно-публицистическому бюллетеню «Просвещение». – Июнь 2008. – 8 с.
2. Барабанова Г. В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання в немовному ВНЗ / Г. В. Барабанова. – К. : ІНККОС, 2005. – 101 с.
3. Галицька М. М. Формування у студентів вищих навчальних закладів сфери туризму готовності до іншомовного спілкування: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю : 13.00.04 / М. М. Галицька. – К., 2007. – 22 с.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
5. Микитенко Н. О. Теорія і технології формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничого профілю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 / Н. О. Микитенко. – Тернопіль, 2011. – 43 с.

6. Мирошниченко Е. В. Обучение профессиональной лексике студентов-экономистов при устноречевом общении в непрофессиональных сферах коммуникации (начальный этап, английский язык): дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Е. В. Мирошниченко. – К., 1996. – 318 с.
7. Окопная Я. В. Профессионально ориентированная немецкоязычная компетентность будущих специалистов сферы обслуживания / Я. В. Окопная // «Научная дискуссия: вопросы педагогики и психологии»: материалы XIV Международной заочной научно-практической конференции. (13 июня 2013 г.). – М.: Изд. «Международный центр науки и образования», 2013. – С. 73 – 81.
8. Поляков О. Г. Профильно-ориентированное обучение английскому языку / О. Г. Поляков // Иностранные языки в школе. – 2004. – № 3. – С. 6 – 11.
9. Програма з англійської мови для професійного спілкування. – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.
10. Рамкова програма з німецької мови для професійного спілкування. – К.: Ленвіт, 2006. – 90 с.
11. Сакун Л. В. Система підготовки кадрів для сфери туризму в Німеччині: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Л. В. Сакун. – К., 1998. – 20 с.
12. Топалова В. Н. Формирование социокультурной компетенции студентов технического вуза (на материале английского языка) / В. Н. Топалова. – К., 1998. – 168 с.
13. Хмілярчук Н. Взаємодія викладача іноземних мов і студента у процесі підготовки фахівців для сфери туризму / Н. Хмілярчук // Вісник Львівського університету. Серія Педагогіка. – 2005. – Випуск 19, Ч. 2. – С. 146 – 152.
14. Хмілярчук Н. С. Педагогічні умови організації навчальної практики майбутніх менеджерів туристичної сфери: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Н. С. Хмілярчук. – Вінниця, 2007. – 20 с.

Аннотація

В статті представлено роль і значення професійної підготовки як складової частини підготовки майбутніх менеджерів туризму. Проаналізовані особливості підготовки майбутніх фахівців у процесі навчання.

Ключевые слова: профессиональная подготовка кадров для международного туризма, иностранная профессиональная подготовка, международный туризм.

Annotation

The place and importance of foreign language training as part of professional training of future personnel for international tourism.

Key words: professional training for international tourism; foreign language training; international tourism.

УДК 94:32(292.4/5)(470+571)«19/20»

В'ячеслав Мордвінцев, Лілія Храпач
(Київ)

**ЄВРАЗІЙСТВО ТА НЕЄВРАЗІЙСТВО: ВИТОКИ ТА РОЗВИТОК ІДЕОЛОГІЧНИХ
КОНЦЕПЦІЙ РОСІЇ ХХ – ПОЧ. ХХІ СТ.**

Аналізуються витоки та розвиток євразійства та неєвразійства як ідеологічних концепцій розвитку Росії ХХ – поч. ХХІ ст.

Ключові слова: євразійство, неєвразійство, ідеологія, Росія.

Актуальність дослідження виходить за рамки суто наукової проблеми. Російська агресія актуалізувала проблеми політичного майбутнього України і Росії, що й зумовлює інтерес до ідеологічного підґрунтя розвитку держав.

Історіографія представлена переважно працями політологів та самих ідеологів руху.

Жовтневий переворот 26 – 27 жовтня (7 – 8 листопада) 1917 р. та розпад СРСР 1991 р. – події, що стали рубіжними в історії Росії та Європи. В обох випадках на карті світу виникали дві цілком нові держави, які, хоч і спиралися на попередній державницький досвід, були змушені налагоджувати своє внутрішнє та міжнародне життя практично заново, не розраховуючи на попередні досягнення. Як на початку, так і в кінці ХХ ст., одразу бралися на озброєння чітко визначені доктрини (комунізм та лібералізм відповідно), щоправда, їх доводилося терміново пристосовувати до російських реалій. Крім того, залишалися і невдоволені зробленим вибором, що провокувало збурення суспільно-політичної думки, результатом якого було виникнення численних альтернативних доктрин розвитку Росії. Євразійство та неєвразійство – породження саме таких рубіжних періодів вибору шляху подальшого розвитку. Спробуємо визначити, в чому полягає суть даних вчень та чим вони відрізняються між собою.

Євразійство стало однією з емігрантських ідеологій альтернативного «третього шляху» для Росії. Виникла ця доктрина в період розчарування емігрантів «першої хвилі» (1917 – 1921 рр.) у